

NMa WORKING PAPERS

Outcome van NMa-optreden

Resultaten voor 2011

Ron Kemp, Jarig van Sinderen, Machiel Mulder, Koos Borkent,
Jeroen Cordeweners en Daniël Leliefeld

No 7, January 2012

NMa Working Papers

No 7

January 2012

Outcome van NMa-optreden

Resultaten voor 2011

Ron Kemp, Jarig van Sinderen, Machiel Mulder, Koos Borkent, Jeroen
Cordeweners en Daniël Leliefeld

NMa Working Papers
ISSN 2210-4747

NMa Working Papers are meant to stimulate the debate on competition and regulatory issues. The views expressed in this series are those of the authors and do not necessarily reflect those of the Netherlands Competition Authority. The contents of this series do not constitute any obligation on the Netherlands Competition Authority.

Netherlands Competition Authority
P.O. Box 16326
2500 BH The Hague
The Netherlands

Telephone   +31 70 330 33 30
Internet   www.nmanet.nl

Abstract

Since a number of years, the NMa publishes the economic *Outcome* of its interventions in markets through merger control, antitrust and regulation. The *Outcome* is measured in terms of the change in consumer surplus, reflecting NMa's goal to foster consumer welfare by improving competition. The publication of its *Outcome* is primarily meant to give account to the Dutch society on the benefits of NMa's activities.

This reports presents the *Outcome* over 2011. In 2011, the *Outcome* was €265 million, which is €36 per household. This *Outcome* is based on the 3 years moving average of the first-year effects of intervention by the NMa. Since 2002, the moving average ranges between €250 en €550 million per year.

Note, that these figures only refer to the quantifiable effects of formal decisions taken by the board of the NMa during specific years. In determining these figures, conservative assumptions on the impact on the functioning of markets are made. Besides these quantifiable effects, other effects exist which cannot directly be quantified. An important example of the latter consists of the effects of deterrence. A study of SEO Economisch Onderzoek showed that the deterrence is significant. Therefore the actual outcome of the NMa should be considered as a minimal estimate.

Over de auteurs:

Ron Kemp is werkzaam als senior econoom bij het Economisch Bureau van de NMa en als universitair docent bij de Wageningen Universiteit.

E-mail: Ron.Kemp@nma.nl

Jarig van Sinderen geeft als Chief Economist leiding aan het Economisch Bureau van de NMa en is hoorgleraar Economische Politiek bij Erasmus School of Economics van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Email: Jarig.vanSinderen@nma.nl

Machiel Mulder is plaatsvervangend Chief Economist voor regulering van de NMa, visiting researcher bij de Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Universiteit van Groningen en extramural fellow bij Tilburg Law and Economics Centre.

E-mail: Machiel.Mulder@nma.nl

Koos Borkent is als econoom werkzaam bij de Directie Regulering van de NMa.

E-mail: Koos.Borkent@nma.nl

Jeroen Cordeweners is als econoom werkzaam bij de Directie Regulering van de NMa.

E-mail: Jeroen.Cordeweners@nma.nl

Daniël Leliefeld is als econoom werkzaam bij de Directie Mededinging van de NMa.

Email: Daniel.Leliefeld@nma.nl

De auteurs danken hun collega's voor waardevolle opmerkingen op conceptversies.

INHOUD

SAMENVATTING	7
1 <i>OUTCOME</i>-BEREKENING BIJ DE NMA	9
1.1 Achtergrond	9
1.2 <i>Outcome</i> : economische effecten van NMa-besluiten	9
1.3 Rekenmethode	11
2 <i>OUTCOME</i> VAN CONCENTRATIETOEZICHT	14
2.1 Inleiding	14
2.2 Beschrijving zaken	14
2.3 Conclusie	20
3 <i>OUTCOME</i> VAN CONCURRENTIETOEZICHT	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Beschrijving zaken	21
3.3 Conclusie	28
4 <i>OUTCOME</i> VAN TOEZICHT OP ENERGIEMARKTEN	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Tariefregulering Netbeheerders	30
4.3 X-factorbesluiten GTS (2006-2013)	31
4.4 Toezicht op facturering consumentenmarkt	34
4.5 Tarieventoezicht consumentenmarkt	34
4.6 Conclusie	35
5 <i>OUTCOME</i> VAN TOEZICHT OP VERVOERSMARKTEN	36
5.1 Inleiding	36
5.2 Toezicht op tarieven Schiphol	36
5.3 Toezicht op loodswezen	36
5.4 Conclusie	37
6 CONCLUSIES	39
LITERATUUR	41

Samenvatting

Dit NMa Working Paper presenteert de effecten van het optreden van de NMa, de zogenoemde *Outcome*, voor 2011. Het doel van de effectmeting is onder andere het afleggen van verantwoording (aan politiek en maatschappij) over met name de direct kwantificeerbare baten van het handelen van de NMa (zie Kemp et al., 2010).

De *Outcome* wordt berekend als 3-jaars voortschrijdend gemiddelde van de eerstejaarseffecten van het NMa-optreden in een bepaald jaar. De *Outcome* komt voor 2011 op €265 miljoen. Dit berekende *Outcome*-effect komt neer op zo'n €36 per huishouden. Voor de gehele periode waarover de *Outcome* is berekend (vanaf 2002) beweegt het voortschrijdend gemiddelde zich tussen de €250 en €550 miljoen.

Er zijn in 2011 acht *concentratiezaken* afgerond die hebben geleid tot *Outcome*. Het betreft één verbodsbesluit, twee vergunningsaanvragen die zijn ingetrokken na het uitbrengen van punten van overweging, drie zaken die zijn goedgekeurd met remedies, één melding die is ingetrokken tijdens de beoordeling en een zaak waarin een vergunningseis is gesteld die niet heeft geleid tot een aanvraag van een vergunning. Met deze zaken is een eerstejaarseffect gemoeid van €109 miljoen.

Er zijn in 2011 zes *sanctiebesluiten in verband met kartels* uitgebracht door de NMa. Daarnaast zijn er twee toezeggingsbesluiten genomen. Tot slot is er indringend met GasTerra gesproken, hetgeen heeft geleid tot een betere werking van de gasmarkt. Het eerstejaarseffect van deze zaken is €296 miljoen.

De maatregelen van de Energiekamer met een *Outcome* hebben betrekking op de regulering van de energienetwerken en het toezicht op de energieprijzen in de consumentenmarkt. Het betreft in het bijzonder de tariefregulering van GTS. Aangezien dit besluit eerdere besluiten vervangt, is de outcome toegerekend aan de jaren van deze eerdere besluiten, namelijk 2005 en 2009. Dit heeft respectievelijk effect op het voortschrijdend gemiddelde van de jaren 2005, 2006 en 2007 en 2009, 2010 en 2011. Daarnaast is het eerstejaarseffect van 2008 aangepast in verband met een aanpassing van x-factoren van regionale netbeheerders van gas en elektriciteit en de landelijke netbeheerder van elektriciteit. Het eerstejaarseffect voor 2008 wordt daardoor verhoogd en

heeft daarmee een effect op de voortschrijdend gemiddelden voor de jaren 2008 tot en met 2010. Het eerstejaarseffect van het toezicht op de consumentenmarkt door de Energiekamer bedraagt € 2,4 miljoen. Dit is ook het totale eerstejaarseffect van de Energiekamer voor 2011.

De *Outcome* van de Vervoerkamer heeft in 2011 betrekking op de luchtvaart en het loodswezen. Deze activiteiten hebben een eerstejaarseffect van € 2,7 miljoen.

1 *Outcome*-berekening bij de NMa

1.1 Achtergrond

Sinds een aantal jaren bericht de NMa in het jaarverslag over de economische effecten van haar optreden. Het doel van de effectmeting is onder andere het afleggen van verantwoording (aan politiek en maatschappij) over de direct kwantificeerbare baten van het handelen van de NMa

Effectmeting is van wezenlijk belang. In haar rapport over het toezicht op de mededinging concludeert de Algemene Rekenkamer (2007) dat de NMa internationaal voorop loopt met effectmeting en beveelt zij aan verder op deze weg door te gaan. In 2010 wordt het belang van de *Outcome*-berekening bevestigd in de evaluatie van de NMa (Kwink groep en Technische Universiteit Delft, 2010). Ook internationaal, zoals bijvoorbeeld in OECD-verband, neemt de aandacht voor het meten van de effecten van mededingingsbeleid en regulering toe. In 2008 is de tot dan toe gehanteerde berekeningsmethode van de *Outcome*-berekening kritisch bekeken en op een aantal punten aangepast (zie Kemp et al., 2010). Dit jaar wordt de toepassing van de methodiek voor de berekening van de *Outcome* en de berekening voor het eerst beoordeeld door het CPB. Hiermee wordt invulling gegeven aan een van de aanbevelingen in de evaluatie van de NMa.¹ Het CPB heeft deze working paper bekeken samen met de onderliggende berekeningen. Het CPB heeft haar bevindingen weergegeven in een plausibiliteitstoets te vinden op <http://www.cpb.nl/publicatie/plausibiliteitstoets-outcome-berekening-nma>.

1.2 *Outcome*: economische effecten van NMa-besluiten

De activiteiten van de NMa zijn er op gericht markten beter te laten werken. Dit moet uiteindelijk ten goede komen aan de consument. Bij de berekening van de *Outcome* worden alleen die zaken meegenomen waarvan het aannemelijk is dat er een direct effect optreedt en dat dit effect ook met enige zekerheid kan worden gekwantificeerd. Dit heeft er toe geleid dat de berekening van de economische effecten, op enkele uitzonderingen na,² alleen is gebaseerd op het directe effect van formele besluiten.³ De effecten van andere NMa-activiteiten zijn moeilijker in te schatten en zullen veelal indirect tot stand komen. Deze mogelijke effecten blijven buiten de berekening.

---

¹ Zie de bestuurlijke reactie op de evaluatie: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brieven/2010/09/15/bestuurlijke-reactie-rapport-evaluatie-raad-van-bestuur-nma.html>

² Een voorbeeld hiervan is Vangnetregulering.

³ In geval van bezwaar of beroep dat ertoe leidt dat formele besluiten worden aangepast, wordt ook dienovereenkomstig de *Outcome* herberekend.

Wat betreft het concurrentietoezicht is de *Outcome*-berekening gebaseerd op de boetebesluiten in het kader van overtredingen van de Mededingingswet. Er is veel bewijs dat een kartel een prijsopdrijvend effect heeft (zie Connor en Botolova, 2006; Werden, 2008). Daarnaast is het aannemelijk dat een kartel een negatief effect heeft op de aangeboden kwaliteit en zal leiden tot minder innovatie. Ook bij misbruik van een economische machtspositie zal er een negatief effect zijn voor de afnemer. Besluiten in kartel- en misbruikzaken worden daarom sowieso meegenomen in de *Outcome*-berekening. Bindende aanwijzingen en toezeggingsbesluiten kunnen op een breed terrein betrekking hebben, zoals het delen van informatie of het oproepen tot het doorberekenen van kostenstijgingen. De inhoudelijke beoordeling bij dergelijke zaken is veelal iets minder zwaar dan in een kartel of misbruikzaak. Zo toetst bij kartel- en misbruikzaken ook de Juridische Dienst het bewijsmateriaal, bij bindende aanwijzingen en toezeggingsbesluiten vindt de beoordeling alleen plaats door de Directie Mededinging. Tevens wordt er vaak minder (financiële) informatie verzameld. Daarom wordt per bindende aanwijzing en toezeggingsbesluit beoordeeld of er een direct effect is, en of er voldoende informatie beschikbaar is om met enige zekerheid het effect te kunnen kwantificeren.

De *Outcome*-berekening bij het concentratietoezicht hangt af van het type besluit dat wordt genomen op fusiemeldingen. Er wordt een *Outcome*-effect berekend wanneer de interventie door de NMa duidelijk effect heeft gehad op het doorgaan en/of de vorm van een fusie. *Outcome* wordt berekend in de volgende situaties (zie Kemp, *et al*, 2010):

- Positief besluit in eerste of tweede fase waar remedies zijn ingezet om een negatief besluit te voorkomen: effect wordt voor 100% meegenomen;
- Een negatief besluit in de eerste fase waarna geen vergunningsaanvraag volgt: effect wordt voor 70%⁴ meegenomen;
- Een negatief besluit in de tweede fase: het effect wordt voor 100% meegenomen;
- Geen besluit, want partijen hebben zich in de eerste of tweede fase teruggetrokken: indien aannemelijk is dat de intrekking van de melding/vergunningsaanvraag mede het gevolg is van het optreden van de NMa, dan wordt in geval van eerste fase zaken 70% van de berekende *Outcome* meegenomen en in geval van tweede fase zaken 100%.

Bij de regulering worden besluiten van de Raad van Bestuur in de berekening meegenomen waarmee concreet in een van de gereguleerde markten wordt geïntervenieerd. Bij de

---

⁴ Dit percentage is vergelijkbaar met het percentage dat OFT (2005, 2007, 2010) hanteert in haar berekeningen. Er wordt in deze situatie gekeken of het niet aanvragen van een vergunning gerelateerd is aan het optreden van de NMa of dat er andere redenen zijn (bijvoorbeeld omdat partijen het niet eens kunnen worden). In dit laatste geval wordt er geen *Outcome* berekend.

regulering van energie betreft het met name methoden- en tarievenbesluiten voor de diverse netwerkbeheerders. Deze besluiten hebben een direct effect op de inkomsten van de netwerkbeheerders en daardoor een effect op de prijs die consumenten betalen. Daarnaast houdt de NMa toezicht op de redelijkheid van tarieven en/of de wettelijke regels voor het bepalen van de tarieven op de juiste manier zijn toegepast. Dit betreft zowel de energiesector als de sectoren spoor, openbaar vervoer, luchtvaart en loodswezen.

1.3 Rekenmethode

Mededingingstoezicht

Bij de berekening van de *Outcome* van de NMa wordt uitgegaan van het volgende concept. De NMa intervenueert in de markt om een bepaalde (te verwachten) ongewenste situatie te voorkomen die bijvoorbeeld zou kunnen leiden tot hogere prijzen en/of lagere kwaliteit. De lagere prijzen die ontstaan doordat de NMa kartels oprolt en prijsstijgingen die voorkomen worden als gevolg van het tegenhouden van mededingingsbeperkende fusies, zal de consument voor dezelfde hoeveelheid afgenomen product minder betalen. Dat is het directe *Outcome* effect op het consumentensurplus. Daarnaast hebben de diverse NMa-ingrepen als gevolg van de prijsverlaging, dan wel het voorkomen van een prijsstijging, een extra hoeveelheidseffect. Immers bij een lagere prijs zullen afnemers over het algemeen meer consumeren (het zogenaamde allocatie-effect). Deze twee effecten tezamen vormen de kern van de *Outcome*-berekeningen bij concurrentietoezicht en concentratiecontrole. Naast een prijs- en allocatie-effect heeft een verandering in concurrentie ook een effect op de productieve en dynamische efficiëntie.⁵ De intensiteit van marktwerking en het niveau van productieve efficiëntie zijn nauw met elkaar verbonden. Een onderneming (of een economie) heet productief efficiënt te zijn als zij haar producten op de meest kosteneffectieve wijze voortbrengt. Versterking van de marktwerking kan op twee verschillende manieren leiden tot vergroting van de productieve efficiëntie. Allereerst prikkelt marktwerking ondernemingen om, met gebruikmaking van bestaande technieken, efficiënter te werken. De andere manier is dat marktwerking het inefficiënte ondernemingen moeilijk maakt te overleven. Inefficiënte ondernemingen zullen hierdoor van de markt verdwijnen en alleen de efficiëntere ondernemingen zullen overblijven. Door deze competitieve selectie verbetert de efficiëntie in een bedrijfstak. Diverse internationale empirische studies tonen de relatie aan tussen de mate van concurrentie en productieve efficiëntie (Sepinska, 2008). We nemen dit effect van het ingrijpen bij fusies (verbieden dan wel onder voorwaarden toelaten) en kartels mee in de *Outcome*-berekeningen en gaan

---

⁵ Op de effecten van concurrentie op dynamische efficiëntie gaan we hier verder niet in.

voorzichtigheids halve uit van een effect van 1% van de omzet van de markt bij fusietoezicht respectievelijk de omzet van de karteldeelnemers op de betrokken markt (Kemp *et al.* 2010).

Bij de berekening van de *Outcome* maken we zo veel mogelijk gebruik van informatie die beschikbaar is in de zaken waarvoor we het *Outcome*-effect berekenen. Indien we over onvoldoende gegevens beschikken, dan maken we gebruik van vuistregels. Deze vuistregels zijn conservatieve inschattingen van het mogelijke effect. Zo wordt bij fusies uitgegaan van een verwachte prijsstijging als gevolg van de fusie van 1% voor het jaar na de fusie en bij kartels bedraagt de vuistregel voor het prijseffect 10%. Vergelijkbare getallen worden gebruikt door buitenlandse toezichthouders (OFT, 2005, 2007, 2010; Werden, 2008; Nelson en Sun, 2001). In zaken zijn nagenoeg nooit gegevens bekend over het effect van het ingrijpen op de productieve efficiëntie. Daarom wordt standaard uitgegaan van de vuistregel van 1%.

Bij fusies gaan we uit van de omzet op de gehele markt. Van fusies is bekend dat bedrijven buiten de fusie over het algemeen 'meeprofiteren' van de fusie doordat zij de hogere prijs van de fusiepartijen deels volgen. Indien een fusie wordt tegengehouden zorgt dit er voor dat ook de bedrijven buiten de fusie de prijs niet 'mee' kunnen verhogen. Daarnaast wordt in de fusiebeoordeling de gevolgen van de fusie voor de gehele markt onderzocht. Er zijn hierdoor goede (omzet)gegevens over de gehele markt.

Bij kartels gaan we uitsluitend uit van de omzet van de karteldeelnemers op de betrokken markt ("besmette omzet"). Ook hier kan gelden dat bedrijven buiten het kartel kunnen 'meeliften' op de hogere prijs die de karteldeelnemers weten te realiseren.⁶ Echter dit verband is niet zo sterk en eenduidig vast te stellen als in geval van concentraties. Daarnaast zijn in deze zaken minder/geen gegevens beschikbaar over de omzet in de totale relevante markt. Vandaar dat we ons beperken tot de omzet van de karteldeelnemers.

Regulering

Bij regulering gaan we er vanuit dat netwerkbeheerders zonder ingrijpen van de NMa de prijs jaarlijks met de consumentenprijsindex (CPI) zouden laten stijgen. De gedachte hierachter is dat indien de netwerkbeheerders niet gereguleerd zouden zijn, zij toch onder een bepaalde maatschappelijke druk zouden staan waardoor ze de prijs niet al te sterk

---

⁶ Het is onduidelijk of dit 'meeliften' ook optreedt op aanbestedingsmarkten. De overtreding ziet vaak alleen toe op een specifieke aanbestedingsmarkt.

zouden kunnen laten stijgen, in ieder geval niet meer dan de CPI.⁷ In specifieke gevallen wordt deze aanname aangepast, bijvoorbeeld in geval van structurele kostenstijging zoals zich in 2010 voordeed. In een normale concurrentiesituatie zouden deze structurele kostenstijgingen ook doorberekend worden. Bij regulering wordt het effect van de tariefregulering op de productieve efficiëntie al meegenomen in het prijseffect. Het effect van tariefregulering is dus niet alleen een verdelingseffect (van netbeheerders naar afnemers) met enig effect op de allocatieve efficiëntie (i.e. wat hoger energiegebruik door lagere prijzen), maar ook een welvaartseffect omdat het direct gerelateerd is aan verlaging van de kosten van de producent die in een situatie zonder regulering waarschijnlijk niet in dezelfde mate zou zijn opgetreden.

Bij de Vervoerkamer wordt de prijsreductie als gevolg van ingrijpen door de NMa bepaald door te kijken naar het verschil tussen de door de gereguleerde bedrijven voorgestelde prijs en het uiteindelijke tarief dat door de NMa wordt goedgekeurd. De gegevens over de hoeveelheden en omzetten zijn in deze reguleringszaken veelal eenvoudig te verkrijgen.

De uiteindelijke *Outcome* wordt gepresenteerd als een 3-jaars voortschrijdend gemiddelde. Om dit te kunnen berekenen wordt per jaar het eerstejaarseffect van het NMa-optreden voor dat jaar berekend. Het eerstejaarseffect voor een afzonderlijk jaar kan echter sterk fluctueren, bijvoorbeeld door externe factoren zoals het aanmelden van een omvangrijke fusie waarbij aanzienlijke remedies nodig zijn om de fusie goedgekeurd te krijgen. Methodebesluiten in de energiesector hebben veelal een looptijd van 3 jaar waardoor ze slechts eens in de drie jaar meetellen in de *Outcome*-bepaling. Juist door de sterke fluctuaties in de eerstejaarseffecten is het beter om naar het voortschrijdend gemiddelde te kijken.

---

⁷ Ook de aandeelhouders, veelal overheidsinstellingen, zullen die maatschappelijke druk voelen.

2 *Outcome* van concentratietoezicht

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we in kwalitatieve termen de fusiemeldingen waarbij een *Outcome* is vast te stellen. Voor de criteria om een concentratiezaak mee te nemen in de berekening verwijzen we naar hiervoor en naar Kemp *et al.* (2010). In verband met de vertrouwelijkheid van de gegevens kunnen we de *Outcome* niet in kwantitatieve termen op zaaksniveau presenteren. We presenteren aan het einde van dit hoofdstuk het totale eerstejaarseffect van het concentratietoezicht over 2011.

2.2 Beschrijving zaken

In 2011 komen acht concentratiezaken in aanmerking voor de *Outcome*-berekening (zie Tabel 2.1). Het gaat om vijf zaken in de zorg, één zaak in de markt voor mobiele telefonie, één zaak in de markt voor televisieprogramma's en één zaak in het openbare busvervoer.

Tabel 2.1 Concentratiemeldingen voor de *Outcome*-berekening in 2011

Zaaknaam	Resultaat
6556 GGZ Oost Brabant - Reinier van Arkel	Intrekking vergunningsaanvraag na het uitbrengen van PVO's in de tweede fase. <i>Outcome</i> telt voor 100% mee.
6831 GGZ Delfland - Perspektief	Intrekking vergunningsaanvraag na het uitbrengen van PVO's in de tweede fase. <i>Outcome</i> telt voor 100% mee.
6976 Het Bakken - Zorggroep Noordwest Veluwe	Verbodsbesluit. <i>Outcome</i> telt voor 100% mee.
7114 De Hoogstraat - Sophia	Vergunning vereist, partijen dienen geen vergunningsverzoek in. <i>Outcome</i> telt voor 70% mee.
7147 Thuiszorg service Nederland - Thuiszorg Groningen	Positief eerste fase besluit met remedies. <i>Outcome</i> telt voor 100% mee.

7177 Vodafone - Belcompany	Positief eerste fase besluit met remedies. <i>Outcome</i> telt voor 100% mee.
7185 Sanoma - SBS	Positief eerste fase besluit met remedies. <i>Outcome</i> telt voor 100% mee.
7242 RET - Qbuzz	Intrekking melding fusie in eerste fase. Intrekking mede veroorzaakt door de gesignaleerde mededingingsproblemen. <i>Outcome</i> telt voor 70% mee.

2.2.1 Concentratiemelding 6556 GGZ Oost Brabant - Reinier van Arkel

Stichting Geestelijke Gezondheidszorg Oost Brabant en Stichting Reinier van Arkel zijn aanbieders van geestelijke gezondheidszorg en zijn actief in de regio Oost Brabant. Als gevolg van de voorgenomen concentratie wordt de mededinging op de markt voor niet-klinische GGZ aan kinderen en jeugdigen in Oss e.o. en de markt voor niet-klinische GGZ aan kinderen en jeugdigen in Helmond e.o. significant belemmerd. In de overige regio's waar de activiteiten van partijen overlappen wordt de mededinging niet belemmerd. Ook voor wat betreft klinische en niet-klinische GGZ aan volwassenen en ouderen zal de gemelde concentratie de concurrentie niet belemmeren. Na het uitbrengen van de PVO's waarin de mogelijke problemen zijn toegelicht, hebben partijen de vergunningsaanvraag ingetrokken. Hierdoor zullen eventuele negatieve gevolgen van deze fusie (hogere prijs, lagere kwaliteit, minder keuzemogelijkheden ten aanzien van niet-klinische GGZ aan kinderen en jeugdigen in Helmond e.o. en Oss e.o.) niet optreden. De berekende *Outcome* telt daarom voor 100% mee.

Voor de berekening van de *Outcome* is de omzet per relevante markt bepaald, in casu de omzet ten aanzien van niet-klinische GGZ aan kinderen en jeugdigen in de gebieden Oss e.o. en Helmond e.o.. Het prijseffect bedraagt 1%. Ook het effect op de productieve efficiëntie bedraagt 1%. Het totale effect bedraagt daarmee 2% van de omzet plus de allocatieve efficiëntie over het prijseffect⁸.

⁸ Bij alle hierna te bespreken concentratiezaken en kartels is sprake van een allocatie-effect boven op het prijseffect. We zullen dit niet iedere keer afzonderlijk benoemen. We berekenen geen allocatie-effect over de productieve efficiëntie.

2.2.2 Concentratiemelding 6831 GGZ Delfland – PerspeKtief

GGZ Delfland is een geïntegreerde GGZ-instelling en PerspeKtief is actief op het gebied van woonbegeleiding. Beide zijn actief in de zorgkantorregio Delft, Westland, Oostland (hierna DWO). Er bestaat een niet-horizontale relatie tussen activiteiten van partijen: een groot deel van de cliënten die Woonbegeleiding nodig hebben, hebben voorafgaand gebruik gemaakt van klinische en/of niet-klinische GGZ. Ten gevolge van de voorgenomen fusie hebben partijen de mogelijkheid en de prikkel om het belangrijkste instroomkanaal van de markt voor woonbegeleiding af te schermen. Het effect daarvan is dat (potentiële) concurrenten lastiger nieuwe klanten kunnen verwerven en dat partijen niet meer hoeven te vrezen voor (verdere) daling van hun marktaandeel, waardoor zij beduidend minder worden gedisciplineerd om de beste kwaliteit woonbegeleiding te leveren. De fusie tussen GGZ Delfland en PerspeKtief zou derhalve de mededinging op de markt voor woonbegeleiding in de zorgkantorregio DWO belemmeren. Na het uitbrengen van de PVO's hebben partijen hun vergunningsaanvraag ingetrokken. Het berekende *Outcome*-effect wordt voor 100% meegenomen.

Het *Outcome*-effect is bepaald voor de markt voor woonbegeleiding in zorgkantorregio DWO. PerspeKtief is hierop de enige aanbieder. Bij de berekening is uitgegaan van een prijseffect van 1% en een productieve efficiëntie-effect van 1%. Het totale effect is dus 2%.

2.2.3 Concentratiemelding 6976 Het Baken - Zorggroep Noordwest Veluwe

Protestants Christelijke Stichting Zorgverlening Het Baken en Stichting Zorggroep Noordwest-Veluwe zijn actief op de markten voor verzorgingshuiszorg en psychogeriatrische en somatische verpleeghuiszorg aan de noordkant van de Veluwe. Het onderzoek van de NMa in de tweede fase richtte zich specifiek op de markten voor psychogeriatrische verpleeghuiszorg, reactivering en dagactiviteiten speciaal.

Op de markt voor psychogeriatrische verpleeghuiszorg (en dagactiviteiten speciaal) zijn beide partijen actief in de geografische markt Nunspeet/Elburg. Op deze markt krijgen zij na de fusie een gezamenlijk marktaandeel van meer dan 75%. Omdat toekomstige cliënten in deze sector slechts zeer beperkt kiezen voor zorgaanbieders buiten de woongemeenten en bestaande cliënten bij bijvoorbeeld een verslechtering van de kwaliteit niet zullen verhuizen naar een aanbieder, is de concurrentiedruk van buiten deze markt zeer beperkt.

De belangrijkste concurrentiedruk die partijen ondervinden komt van elkaar en valt als gevolg van de fusie weg.

Op de markt voor reactivering is er in het verzorgingsgebied van beide partijen met name overlap in de gemeente Nunspeet. Het overgrote deel van de klanten in deze gemeente kiest tussen Zorggroep Noordwest-Veluwe in Harderwijk en Het Bakken in Nunspeet. Partijen leveren dan ook concurrentiedruk op elkaar via de cliënten in Nunspeet.

Na de fusie vervalt de concurrentiedruk op de relevante markten in belangrijke mate. Hierdoor zijn partijen na de fusie in staat om een verslechtering van de prijs/kwaliteitsverhouding door te voeren. Cliënten zullen als gevolg van de fusie in significant sterkere mate aangewezen zijn op het aanbod van partijen. Cliënten, en in het verlengde daarvan het zorgkantoor, zullen dan ook minder in staat zijn om partijen te disciplineren bij een eventuele kwaliteitsdaling of te stimuleren tot kwaliteitsstijging en innovatie. De geconstateerde problemen hebben geleid tot het niet verlenen van een vergunning, het derde besluit van de NMa waarin een vergunning wordt geweigerd. De berekende *Outcome* wordt voor 100% meegenomen.

Op basis van de omzetgegevens van partijen en de marktaandelen op de markten waarop een mogelijk mededingingsrechtelijk probleem is geconstateerd, is de totale omzet op de relevante markten bepaald. Voor de berekening van het effect is gebruik gemaakt van de vuistregels, een 1% prijseffect en 1% productieve efficiëntie, een totaaleffect van 2%.

2.2.4 Concentratiemelding 7114 De Hoogstraat – Sophia

Stichting Sophia en Stichting Revalidatiecentrum De Hoogstraat bieden niet-klinische medisch-specialistische revalidatiezorg aan in het gebied Gouda en omgeving. Na de fusie krijgen deze twee spelers een sterke positie op de markt met een marktaandeel van 70-80%. Door het samengaan van de twee zorgaanbieders vervalt een belangrijke keuzemogelijkheid voor cliënten. De NMa heeft daarom besloten dat de voorgenomen fusie nader onderzoek vergt en dat voor het tot stand brengen van deze fusie een vergunning is vereist. Partijen hebben vervolgens mondeling aangegeven geen vergunning aan te vragen. Aangezien de NMa-beslissing een duidelijke rol heeft gespeeld bij het niet doorgaan van deze fusie, rekenen we 70% van de berekende *Outcome* mee in de totale *Outcome*-bepaling.

Voor de bepaling van de *Outcome* is gekeken naar de omzet op de markt voor niet-klinische medisch-specialistische revalidatiezorg op de locatie van Sophia in Gouda. Voor de berekening van het eerstejaarseffect gaan we uit van in totaal 2% (1% prijseffect en 1% productieve efficiëntie).

2.2.5 Concentratiemelding 7147 Thuiszorg service Nederland - Thuiszorg Groningen

Thuiszorg Service Nederland (hierna TSN) en Thuiszorg Groningen bieden onder andere huishoudelijke hulp aan in diverse gemeenten in de provincie Groningen. Als gevolg van de voorgenomen concentratie zou de mededinging op de markt voor huishoudelijke hulp in de gemeenten Haren, Hoogezand Sappemeer, Leek, Menterwolde en Veendam kunnen worden belemmerd. Na een wijziging van de melding en het aanbieden van remedies is de mogelijke beperking van de concurrentie voorkomen. In de gemeenten waar de activiteiten van partijen overlappen zijn de activiteiten op het gebied van huishoudelijke verzorging van TSN geheel of deels overgedragen aan andere aanbieders.

Om het *Outcome* effect te bepalen is gekeken naar de omzet in de vijf gemeenten waar de activiteiten van beide partijen overlapt. De berekende *Outcome* wordt voor 100% meegenomen. Bij de berekening van het eerstejaars prijseffect zijn we uitgegaan van een prijseffect van 1% en een productieve efficiëntie van 1%.

2.2.6 Concentratiemelding 7177 Vodafone – Belcompany

Op 14 juli 2011 besloot de NMa dat er voor de overname van de winkelketen BelCompany door Vodafone Libertel BV., na het aanbieden van remedies, geen vergunning was vereist. Een mogelijk mededingingsprobleem werd geconstateerd op de markt voor de levering van *postpaid* mobiele telecommunicatiediensten aan particuliere en kleinzakelijke eindgebruikers in Nederland. Door de overname zouden mogelijk gecoördineerde effecten op deze markt kunnen optreden. Het betreft namelijk een oligopolistische markt bestaand uit de aanbieders KPN, T-Mobile en Vodafone Libertel. De gestelde voorwaarden beogen te voorkomen dat de drie aanbieders elkaars producten gaan verkopen omdat daarmee een vorm van markttransparantie zou kunnen ontstaan die tot coördinatie van het marktgedrag zou kunnen leiden. Het voorschrift geldt voor 10 jaren.

Om de *Outcome* te berekenen is gekeken naar de omzet op de markt voor postpaid mobiele telefonie. Voor de inschatting van het effect van deze fusie is aangesloten bij de vuistregel van 1% prijseffect en een productieve efficiëntie van 1%. Het totale effect

bedraagt 2%. Aangezien er remedies zijn ingediend, telt de berekende *Outcome* voor 100% mee.

2.2.7 Concentratiemelding 7185 Sanoma – SBS

Sanoma (67%) en Talpa (33%) zijn samen eigenaar van Sanoma Image B.V. In 2011 heeft Sanoma Image B.V. de Nederlandse activiteiten van de SBS Broadcasting Group overgenomen. Hierdoor krijgt Talpa de mogelijkheid, naast Sanoma, om beslissende invloed uit te oefenen op de gemeenschappelijke onderneming. Doordat Talpa ook reeds 26,3% van de aandelen van RTL in handen heeft en er een content agreement tussen Talpa en RTL bestaat, heeft Talpa invloed op het beleid van RTL. Omdat Talpa invloed heeft in RTL en zeggenschap in SBS kunnen zich als gevolg van de voorgenomen concentratie twee mededingingsrechtelijke bezwaren manifesteren:

- mogelijke uitwisseling van concurrentiegevoelige informatie tussen SBS en RTL via Talpa, met als gevolg een vermindering van de concurrentie tussen beide omroepen op de markt voor vrij toegankelijke televisie, en
- de mogelijke uitsluiting van producenten anders dan Talpa ten aanzien van het leveren van content aan zowel SBS als RTL op de markt voor onafhankelijke productie van televisieprogramma's (customer foreclosure).

Uit het gehouden marktonderzoek blijkt dat het tweede bezwaar zich niet voordoet. Om aan het eerste bezwaar tegemoet te komen, heeft Talpa toegezegd haar belang in RTL onder te brengen in een onafhankelijk administratiekantoor en binnen drie jaar te verkopen. Hierdoor wordt de eventuele mededingingsbeperking voorkomen. Zo wordt voorkomen dat door het beperken van de onderlinge concurrentie tussen SBS en RTL de kwaliteit van het programma-aanbod op de markt voor vrij toegankelijke televisie kan worden verminderd.

Voor de *Outcome* zijn we uitgegaan van de omzet op de markt voor vrij toegankelijke televisie. Televisieomroepen die actief zijn op deze markt als aanbieders van programma's aan kijkers genereren hun inkomsten door advertentieruimte (advertentiezendtijd) aan te bieden aan adverteerders. Voor het effect sluiten we aan bij de vuistregels van in totaal 2% (1% prijseffect en 1% productieve efficiëntie). Aangezien deze concentratie is goedgekeurd onder voorwaarden telt de berekende *Outcome* voor 100% mee.

2.2.8 Concentratiemelding 7242 RET – Qbuzz

RET en Qbuzz bieden openbaar busvervoer aan in Rotterdam en de regio Rotterdam. Deze twee gebieden worden opnieuw aanbesteed waarbij ze worden samengevoegd tot één

concessie. De nieuwe concessie heeft een duur van 7 jaar. RET en Qbuzz wilden graag door middel van een gezamenlijke onderneming deelnemen aan deze aanbesteding. Nadat de NMa partijen had laten weten een vergunningseis te zullen gaan stellen voor deze concentratie, hebben RET en Qbuzz hun melding met betrekking tot de oprichting van een gemeenschappelijke onderneming ingetrokken. Een eventuele goedkeuring in de tweede fase zou niet plaatsvinden voor de sluitingsdatum van de aanbesteding. De NMa wilde voorafgaand aan een definitief oordeel, in de tweede fase nader onderzoek doen naar de concurrentieposities van Qbuzz en RET bij de aanbesteding in Rotterdam. Indien partijen elkaars meest nabije concurrent zijn, dan zou dat kunnen leiden tot een minder scherpe inschrijving waardoor de aanbestedende partij duurder uit is.

Om de *Outcome* te bepalen gaan we uit van de verwachte omzet van de concessie. Deze omzet is lager dan de huidige omzet die wordt behaald in het concessiegebied, onder andere door aangekondigde bezuinigingen. We rekenen met een totaal effect van 2% (1% prijseffect en 1% productieve efficiëntie). Aangezien het een intrekking van de melding betreft in de eerste fase tellen we het berekende effect voor 70% mee.

2.3 Conclusie

Concentratietoezicht in 2011 omvat acht zaken waarbij een *Outcome* is vast te stellen. Door de interventie van de NMa komen de prijzen in de relevante markten lager uit dan zonder ingrijpen en is de productieve efficiëntie hoger. Het totale eerstejaarseffect van dit handelen wordt voor 2011 geschat op €109,0 miljoen per jaar. Zoals gezegd bij de beschrijving van de methode is dit een conservatieve schatting. Door het anticipatie-effect en de langere doorwerking van de ingrepen zal de werkelijke *Outcome* van de concentratiecontrole ruim hoger liggen dan de weergegeven bedragen.

3 *Outcome* van concurrentietoezicht

3.1 Inleiding

Bij concurrentietoezicht nemen we die zaken mee waarin er in 2011 een sanctie- of toezeggingsbesluit is genomen. In dit hoofdstuk beschrijven we in kwalitatieve termen de kartel- en toezeggingszaken waarbij een *Outcome* is vast te stellen. In verband met de vertrouwelijkheid van de gegevens kunnen we de *Outcome* niet in kwantitatieve termen op zaaksniveau presenteren. We presenteren aan het einde van dit hoofdstuk de eerstejaarseffecten over 2011 van het concurrentietoezicht.

3.2 Beschrijving zaken

In 2011 komen negen zaken in het kader van het concurrentietoezicht in aanmerking voor de *Outcome*-berekening. In Tabel 3.1 zijn ze kort weergegeven. In het vervolg van dit hoofdstuk worden ze uitgebreider besproken.

Tabel 3.1 Concurrentiezaken voor de *Outcome*-berekening in 2011

Zaaknaam	Resultaat
6109 Caraat	Stichting Vierstroom en stichting Careyn Zuwe Aveant , aanbieders van thuiszorg, zijn overeengekomen niet op elkaars gebied actief te worden.
6425 Glazenwassers	Glazenwassers maakten afspraken en verdeelden straten waar ze het waswerk zouden verrichten.
6538 Executieveilingen	Diverse handelaren in onroerend goed spraken af de prijs op executieveilingen laag te houden.
6855 Wasserijen	Vier grote wasserijen verdeelden de markt voor het reinigen van textiel van zorginstellingen.
6888 Aanbeveling Landelijke Huisartsen Vereniging	De Landelijke Huisartsen Vereniging deed aanbevelingen over het voeren van een vestigingsbeleid door huisartsen.
6929 Scheepsafval	Bedrijven die scheepsafval ophalen in de Rotterdamse haven verdeelden opdrachten van klanten.
7138 Thuiszorg Midden-Brabant	Partijen in de thuiszorg stemden strategisch gedrag met elkaar af. Toezeggingsbesluit.

7245 Federatie Textielbeheer Nederland	De Federatie Textielbeheer Nederland adviseerde leden bepaalde kosten door te berekenen en sprak zich negatief en afwijzend uit over een aanbesteding. Toezeggingsbesluit.
GasTerra	Een pakket maatregelen dat door GasTerra is genomen na indringende gesprekken met de NMa waardoor de gasmarkt beter zal gaan werken.

3.2.1 Concurrentiezaak 6109 Caraat

De thuiszorginstellingen Stichting Vierstroom en Stichting Careyn Zuwe Aveant zijn in het kader van de ontvlechting van een samenwerkingsverband een non-concurrentiebeding overeengekomen op grond waarvan de Stichting Careyn Zuwe Aveant ervan afzag Stichting Vierstroom in haar werkgebied te beconcurreren op het terrein van AWBZ thuiszorg. Dit betreft het gebied van zorgkantoorregio Midden Holland. Deze afspraak houdt een overtreding in van artikel 6 Mededingingswet en voorkomt dat de afnemers van thuiszorg kunnen profiteren van toegenomen mededinging. De boete voor Stichting Vierstroom bedraagt €3.000.000,- en die van Stichting Careyn Zuwe Aveant €1.343.000,-.

Bij de berekening van de *Outcome* zijn we uitgegaan van de omzet van partijen in zorgkantoorregio Midden Holland. Voor het prijseffect gaan we uit van de vuistregel van 10%, de productieve efficiëntie bedraagt 1%.

3.2.2 Concurrentiezaak 6425 Glazenwassers

Tien glazenwassers zijn beboet wegens het maken van een verboden kartelafspraken. De tien hebben begin 2006 met elkaar afgesproken om de straten in de nieuwbouwwijk De Hoornse Zoom (gemeente Delft) onderling te verdelen en zo te bepalen wie in welke straat het waswerk zou gaan verrichten. Dat glazenwassers zich straten "toe-eigenen", zorgt ervoor dat veel consumenten niet bij een andere glazenwasser terecht kunnen als zij bijvoorbeeld niet tevreden zijn. Omdat glazenwassers zich doorgaans houden aan de 'ongeschreven regel' om geen klanten te bedienen in straten of wijken waar al een andere glazenwasser werkt, heeft een verdelingsafspraken tot resultaat dat de concurrentie voor langere tijd wordt uitgeschakeld. De gezamenlijke boete bedraagt €9.001,-

Voor de berekening van de *Outcome* wordt uitgegaan van de omzet die met glazenwassen in De Hoornse Zoom kan worden verdiend. Het totale effect bedraagt 11% van de relevante omzet (10% prijseffect en 1% productieve efficiëntie).

3.2.3 Concurrentiezaak 6538 Executieveilingen

Veertien huizenhandelaren die actief waren op executieveilingen van huizen hebben hun biedgedrag onderling afgestemd en daarmee een kartel gevormd. De handelaren spraken af de prijs voor bijvoorbeeld een woonhuis op een executieveiling kunstmatig laag te houden om er tijdens een heimelijke naveiling aan te kunnen verdienen. De kartelafspraken vonden plaats tussen juni 2000 en november 2009 op executieveilingen door heel Nederland van ruim 2000 woningen. De waarde van deze 2000 woningen bedraagt ruim € 320 miljoen.

De 'winst' voor het kartel, het verschil in prijs van de naveiling met de van de officiële veiling, werd onderling verdeeld. Dit geld liep de woningbezitter mis. Handelaren weerden buitenstaanders of probeerden ze, al dan niet via intimidatie, bij het kartel te betrekken. Huizenbezitters die gedwongen waren hun huizen via een veiling te verkopen, zijn jarenlang gedupeerd door het kartel. De totale boete die de veertien handelaren hebben opgelegd gekregen, bedraagt in totaal €6,3 miljoen.

Omdat de overtreding meerdere jaren duurde, is voor de berekening van de *Outcome* de gemiddelde jaarlijkse waarde van het geveilde onroerend goed bepaald. Tevens is een schatting gemaakt van het gemiddelde prijseffect (verschil tussen de prijs op de executieveiling en de prijs op de naveiling). Deze valt lager uit dan de vuistregel van 10%. Door het berekende prijseffect te vermenigvuldigen met de gemiddelde jaarlijkse waarde van het geveilde onroerend goed wordt de jaarlijkse schade berekend van het kartel. We hebben het eerstejaarseffect gelijkgesteld aan deze schade plus een productieve efficiëntie van 1%.

3.2.4 Concurrentiezaak 6855 Wasserijen

Vier grote wasserijen hebben vanaf 1998 de Nederlandse markt voor reinigen van onder meer bedlinnen en bedrijfskleding voor zorginstellingen onderling verdeeld. De betrokken wasserijen kregen ieder een eigen rayon. Buiten dit rayon mochten zij niet met elkaar concurreren en klanten werven. Uit stukken blijkt dat de betrokken wasserijen zich terdege bewust waren van het feit dat ze de concurrentie beperkten. Het gevolg van deze klantenverdeling was dat zorginstellingen geen concurrerend aanbod kregen van wasserijen en dus minder konden profiteren van de voordelen van onderlinge concurrentie. De boete voor Rentex Floron bedraagt € 2.343.000, voor Rentex Awé € 2.143.000, voor CLF € 13.426.000 en voor Rentex Dieben € 450.000.

De *Outcome* is berekend aan de hand van de jaaromzet van de betrokken karteldeelnemers. Het prijseffect is gesteld op 10%. De productieve efficiëntie is gesteld op 1%.

3.2.5 Concurrentiezaak 6888 Aanbeveling Landelijke Huisartsen Vereniging

De Landelijke Huisartsen Vereniging heeft op het interne gedeelte van haar website aanbevelingen over onder andere vestiging door huisartsen geplaatst en deze voorts aan haar leden, zo'n 95% van alle huisartsen, gecommuniceerd. Meer specifiek richten de aanbevelingen zich erop dat de zittende huisartsen in een regio (of breder gebied) bepalen 'of' er ruimte is voor toetreding van huisartsen en, indien toetreding nodig wordt geacht, hoe moet worden bepaald 'wie' zich vestigt. Dit is een overtreding van artikel 6, lid 1 Mw. Door de beperking van toetreding zorgden de huisartsen er voor dat patiënten niet konden kiezen uit meer huisartsen en garandeerden ze een vaste hoeveelheid patiënten voor zichzelf. Naast de Landelijke Huisartsen Vereniging, die een boete moet betalen van € 7.719.000, zijn ook twee natuurlijke personen beboet als feitelijk leidinggevers aan de overtreding. Zij moeten in totaal € 75.000 boete betalen.

Bij de berekening van de *Outcome* gaan we uit van de gezamenlijke omzet van de leden van de LHV, immers de aanbeveling raakt de gehele markt voor huisartsenzorg. Omdat het echter gaat om een belemmering van toetreding en niet het feitelijk blokkeren van toetreding, wordt afgeweken van de vuistregel van een prijseffect van 10%. Er wordt uitgegaan van een prijseffect van 5% en een productieve efficiëntie van 1%.

3.2.6 Concurrentiezaak 6929 Scheepsafval

Drie inzamelaars van zeescheepsafval in het havengebied van Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen en Maassluis, te weten Odfjell Terminals Maritiem B.V, International Slop Disposal B.V. en Ships Waste Oil Collector B.V. maakten prijsafspraken en verdeelden onderling opdrachten voor het afvoeren van zeescheepsafval. Daardoor is de concurrentie uitgeschakeld. Rederijen die eigenaar zijn van schepen hebben hierdoor naar verwachting een te hoge prijs betaald voor het afvoeren van hun afval. De karteldeelnemers stemden in de periode augustus 2005 tot en met juli 2007 in het geheim met elkaar af wie de opdracht zou krijgen en voor welke prijs. Deze prijs werd vervolgens in een offerte afgegeven aan de rederijen. De boete voor Odfjell Terminals Maritiem B.V bedraagt € 227.000, voor International Slop Disposal B.V. € 1.861.000 en voor Ships Waste Oil Collector B.V. € 834.000.

Voor de berekening van de *Outcome* gaan we uit van de gemiddelde jaarlijkse omzet van de karteldeelnemers. In het dossier is geen informatie over het mogelijke prijseffect, daarom wordt uitgegaan van de vuistregel van 10%. Samen met de productieve efficiëntie van 1% bedraagt het totale effect 11%.

3.2.7 Concurrentiezaak 7138 Thuiszorg Midden-Brabant

In het toezeggingsbesluit Thuiszorg Midden-Brabant is toegezegd dat de in het verleden aangegane bilaterale afspraken tussen Stichting Zorggroep West- en Midden-Brabant (handelend onder de naam Thebe), Stichting Zorgstichting 't Heem, Stichting Volckaert SBO Groep en Stichting MaasDuinen, waarbij zij onderling afstemden welke van partijen bij voorrang de levering van thuiszorg aan cliënten zou verlenen, niet voort te zetten en dat ze zich ook in de toekomst zullen onthouden van het maken van zulke afspraken. De afspraken van partijen, alle actief in zorgkantoorregio Midden-Brabant, zagen er op toe dat Thebe (van oudsher een extramurale aanbieder) wat betreft het leveren van persoonlijk verzorging en verpleging zich primair zou richten op cliënten buiten de zorgcentra en de aanleunwoningen van de drie intramurale aanbieders en dat de intramurale aanbieders zich primair zouden richten op de cliënten binnen de zorgcentra en de aanleunwoningen. Door afstemming van het strategisch gedrag ontstaat het gevaar dat bij de partijen de prikkels verminderen om tot innovatie te komen of tot een betere prijs-kwaliteit verhouding van de aangeboden zorg.

Voor de bepaling van de *Outcome* is uitgegaan van de omzet van extramurale AWBZ-zorg in zorgkantoorregio Midden-Brabant van partijen. In plaats van de vuistregel van 10% prijseffect bij sanctiebesluiten, wordt bij dit toezeggingsbesluit uitgegaan van 5% prijseffect ten behoeve van het bepalen van de *Outcome*. De productieve efficiëntie bedraagt 1%.

3.2.8 Concurrentiezaak 7245 Federatie Textielbeheer Nederland

De Federatie Textielbeheer Nederland (hierna FTN), de branchevereniging voor textielverzorgers heeft een toezegging gedaan die toeziet op twee gedragingen. De FTN herroept haar adviezen om specifieke kosten voor textielverzorging door te berekenen. Daarnaast doet FTN voortaan geen uitspraken meer richting haar leden die van invloed kunnen zijn op het zelfstandig bepalen van hun commerciële beleid. Vrijwel alle Nederlandse wasserijen en linnenverhuurders zijn bij de FTN aangesloten.

De FTN heeft zich in het verleden herhaaldelijk negatief uitgelaten over een specifieke, gezamenlijke aanbesteding van 14 zorginstellingen. De FTN heeft haar leden in de periode februari 2009 tot en met juni 2009 tenminste zeven keer geïnformeerd over de in haar

ogen bijzonder negatieve kanten aan deze gebundelde aanbesteding. Uit de communicatie rijst het beeld dat de FTN de gebundelde aanbesteding afwijst met het oog op de commerciële belangen van haar leden en wil voorkomen dat deze aanbestedingsvorm in de toekomst vaker door zorginstellingen zal worden toegepast. Dit kan ertoe hebben geleid dat leden van de FTN hebben besloten om niet in te schrijven. Daarnaast was de communicatie gericht op alle leden waardoor de onderlinge onzekerheid tussen haar leden gereduceerd kan zijn met betrekking tot de vraag of zij al dan niet op deze aanbesteding zouden gaan inschrijven.

Tot slot heeft FTN het advies gegeven om de extra kosten in verband met de gescheiden afhandeling van met cytostatica besmet wasgoed door te berekenen aan de afnemer. Door dit advies aan alle leden zullen textielverzorgers geneigd zijn de kosten voor 100% door te berekenen terwijl de mate van kostendoorberekening eigenlijk een uitkomst moet zijn van prijsonderhandelingen. Hiermee beïnvloedt FTN de prijsvorming van de leden.

Voor de *Outcome*-berekening wordt uitgegaan van de omzet van de specifieke aanbesteding (alhoewel de communicatie van de FTN ook effect heeft op toekomstige gezamenlijke aanbestedingen door zorginstellingen) en de omzet voor het met cytostatica besmet wasgoed. Ook in dit toezeggingsbesluit wordt uitgegaan van een prijseffect van 5% en een productieve efficiëntie van 1%.

3.2.9 GasTerra, verbetering werking van de gasmarkt

In 2010 hebben indringende gesprekken plaatsgevonden met GasTerra over de werking van de gasmarkt om te komen tot een pakket van maatregelen om de werking van de gasmarkt te verbeteren. Dit heeft in 2011 geresulteerd in een pakket dat betrekking heeft op de mate waarin gas op de Title Transfer Facility⁹ (TTF) verhandeld kan worden, de beschikbaarheid van opslagcapaciteit en transportinfrastructuur en de wijze waarop het kleine-velden gas op de markt wordt gebracht. Van de maatregelen op het terrein van TTF en opslagcapaciteit mogen substantiële prijseffecten worden verwacht; de effecten op de gasmarkt van de maatregelen voor het kleine-velden gas en de transportcapaciteit daarentegen zijn naar verwachting relatief klein,.

Verbeteringen op TTF

Er is afgesproken dat GasTerra gas in principe alleen op TTF af zal leveren, tenzij de klant op het Gasontvangsstation geleverd wil hebben. In aanvulling daarop zal GasTerra

---

⁹ De TTF is een virtuele marktplaats waar GTS aan marktpartijen de mogelijkheid biedt om gas dat al in het GTS-systeem aanwezig is over te dragen aan een andere partij.

verschillende typen producten aanbieden die nog niet aangeboden werden. Het gaat hierbij om jaar-producten voor het kalenderjaar (met seizoenprofiel) en jaren die 2, 3 of 4 jaar in de toekomst liggen. Daarnaast komen er day-ahead producten en with-in-day producten. De eerste ervaringen leren dat deze nieuwe producten daadwerkelijk door GasTerra worden aangeboden en door sommige afnemers al zijn afgenomen, terwijl bij andere afnemers hierover nog onderhandelingen gaande zijn. Daarnaast treedt GasTerra sinds kort op als market maker voor sommige handelsplaatsen op de beurs.

Het vergroten van de range van producten die op TTF aangeboden wordt, vergroot de mogelijkheden van marktpartijen om zelf hun portfolio samen te stellen met gas van verschillende aanbieders. Hun afhankelijkheid van GasTerra zal daardoor afnemen. Dit zal de concurrentie bevorderen, waardoor de gasprijs met enkele procenten kan dalen.

Verbeteringen ten aanzien van opslagcapaciteit

Daarnaast zal GasTerra maximaal 1,95 bcm aan virtuele seizoensflexibiliteit beschikbaar stellen, met de karakteristieken van het Norg-opslagveld, wat inhoudt dat het vooral voor seizoensflexibiliteit kan worden gebruikt.¹⁰ De totale aangeboden capaciteit zal echter met 0,5 bcm worden verminderd als GasTerra afstand doet (via verkoop) van de toegang tot Alkmaar. De ervaringen met de veiling van de opslagcapaciteit zijn tot dusver positief, in die zin dat de maximale aangeboden capaciteit daadwerkelijk is verkocht.

Wanneer de gasopslagen voor een belangrijk deel ter beschikking komen van andere marktpartijen, zoals het geval blijkt te zijn, zal dat een significant effect op de werking van de gasmarkt kunnen hebben. De onmisbaarheid van GasTerra voor het leveren van seizoensflexibiliteit zal hiermee beduidend afnemen. Als gevolg daarvan kan de gasprijs dalen. Dit prijsvoordeel komt deels direct terecht bij huishoudens en deels indirect, via het prijsvoordeel voor tuinders en elektriciteitscentrales.

Effect van de veranderingen

De maatregelen voor TTF en opslagcapaciteit verbeteren de concurrentie doordat de onmisbaarheid van GasTerra wordt verminderd. Voor de omvang van dit prijseffect kunnen we ons baseren op verschillende aanwijzingen. Uit een eerder onderzoek door de NMa naar gasprijzen kwam dat de prijzen voor kleinverbruikers tussen de 1,3 en 28% boven de prijzen van de 'competitive benchmarks' lagen¹¹. Uit de analyse van monitorgegevens¹² van de Energiekamer bleek dat een vermindering van de onmisbaarheid van GasTerra tot een

---

¹⁰ Er zijn 180 dagen nodig om het veld te vullen en het kan gedurende 60 dagen gas leveren.

¹¹ http://www.nma.nl/images/Toelichting_op_FEestudies_29_april_201122-193817.pdf

¹² http://www.nma.nl/images/Monitor_groothandelsmarkten_201022-156535.pdf

prijzdaling kan leiden van zo'n 3%. In deze prijsdaling is ook een eventueel productieve efficiëntie-effect meegenomen.

Op grond van ons uitgangspunt om conservatief te rekenen, gaan we uit van bescheiden prijseffecten. Voor de TTF-maatregel, waar het echte effect nog moet blijken, gaan we uit van een prijseffect van 1%, en voor de opslagmaatregel, die al succesvol lijkt te zijn, van een prijseffect van 2%¹³.

3.3 Conclusie

Bij het concurrentietoezicht zijn er in 2011 negen zaken waarbij een *Outcome* is vast te stellen. Door de interventie van de NMa komen in de betrokken markten de prijzen van de desbetreffende ondernemingen lager uit en is de productieve efficiëntie hoger. Het eerstejaarseffect van dit handelen wordt voor 2011 geschat op € 296,0 miljoen per jaar. Zoals gezegd bij de beschrijving van de methode is dit een conservatieve schatting. Door het anticipatie-effect en de langere doorwerking van het optreden zal de werkelijke *Outcome* van de concurrentietoezicht ruim hoger liggen dan dit bedrag.

---

¹³ Voor deze zaak berekenen we dus geen extra effect door productieve efficiëntie.

4 *Outcome* van toezicht op energiemarkten

4.1 Inleiding

De Energiekamer van de NMa reguleert de energienetwerken, verbetert de werking van de groothandelsmarkten en houdt toezicht op de consumentenmarkt. Deze activiteiten hebben direct of indirect effect op de marktwerking en leiden daarmee tot voordelen voor de afnemers van energie. Bij de berekening van de *Outcome* richten we ons alleen op die activiteiten die (in 2011) tot een besluit van de Raad van Bestuur van de NMa hebben geleid, waarmee concreet in de energiemarkt wordt geïntervenieerd en waarvan de *Outcome* goed te schatten valt.

Bij de tariefregulering van energienetwerken gaat het om zeven x-factorbesluiten. Vier hiervan zijn voor de landelijke gasnetbeheerder Gas Transport Services (hierna: GTS). Het betrof twee besluiten voor de taak kwaliteitsconversie en twee besluiten voor de taken transport en balancering¹⁴ (voor de periodes 2006 tot en met 2009 en 2010 tot en met 2013). Tevens heeft de NMa de eerder genomen x-factorbesluiten voor de regionale netbeheerders gas en elektriciteit en de landelijke netbeheerder elektriciteit gewijzigd. Verder zijn er besluiten genomen ten aanzien van de energietarieven voor consumenten (zie Tabel 4.1).

Tabel 4.1 Besluiten in het kader van toezicht op energiemarkten voor de *Outcome*-berekening over 2011.

Onderdeel regulering	Besluit genomen in 2011
Tariefregulering	<ul style="list-style-type: none"> - X-factorbesluit GTS voor transport en balancering (2006 tot en met 2009) - X-factorbesluit GTS voor transport en balancering (2010 tot en met 2013) - X-factorbesluit GTS voor kwaliteitsconversie (2006 tot en met 2009) - X-factorbesluit GTS voor kwaliteitsconversie (2010 tot en met 2013) - Aanpassing x-factorbesluiten regionale netbeheerders gas

¹⁴ Balancering is het in evenwicht houden van de hoeveelheid gas die het netwerk wordt ingevoerd en onttrokken.

	(2011 tot en met 2013) - Aanpassing x-factorbesluiten regionale netbeheerders elektriciteit (2008 tot en met 2010) - Aanpassing x-factorbesluit voor landelijke netbeheerder elektriciteit (2008 tot en met 2010)
Toezicht consumentenmarkt	- Toezicht facturering - Tarieventoezicht 2011

Hoewel veel andere activiteiten van de Energiekamer van de NMa hiermee buiten beschouwing blijven, is daarmee niet gezegd dat die geen effect op de markt hebben. De effecten van deze besluiten zijn echter moeilijker te berekenen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de besluiten die genomen zijn op het gebied van het toezicht op de kwaliteit van de energienetten en de vergunningbesluiten voor bedrijven die als leverancier op de consumentenmarkt willen optreden.

4.2 Tariefregulering Netbeheerders

De regionale en landelijke netbeheerders in Nederland, verantwoordelijk voor de distributie en het transport van gas en elektriciteit, worden gereguleerd door de Energiekamer van de NMa.

Bij de regulering van de energienetwerken is het algemene uitgangspunt dat de inkomsten van netbeheerders aan het einde van de reguleringsperiode gelijk moeten zijn aan het niveau van de efficiënte kosten van het netbeheer. Bij de regionale netbeheerders worden die efficiënte kosten bepaald op basis van maatstafconcurrentie, terwijl bij TenneT het efficiënte kostenniveau bepaald wordt op basis van de *best practices* bij ca. 20 netbeheerders in ca. 20 landen. Door middel van zogeheten methodebesluiten geeft de NMa weer hoe deze efficiënte kosten berekend worden. Deze methodebesluiten vormen de basis voor de vaststelling van de zogenaamde x-factoren of doelmatigheidsfactoren, zijnde de (correctie)factoren waarmee de inkomsten van de netbeheerder aan het begin van de reguleringsperiode gedurende deze periode naar het niveau van de efficiënte kosten worden gebracht. Deze x-factoren worden vervolgens (jaarlijks) gebruikt voor de vaststelling van de tarieven (van de verschillende type producten en voor de verschillen klantengroepen). Om de *Outcome* te kunnen berekenen hebben we dus de x-factor-besluiten nodig.¹⁵ Positieve x-factoren leiden tot lager inkomsten voor de netbeheerder en

¹⁵ Methodebesluiten en de daaraan gekoppelde x-factorbesluiten hoeven niet in hetzelfde jaar genomen te worden. De *Outcome* wordt in dit geval toegerekend aan het jaar waarin het x-factorbesluit wordt genomen.

daarmee tot lagere tarieven voor de afnemers, negatieve x-factoren leiden tot hogere inkomsten voor de netbeheerder en daarmee tot hogere prijzen voor de afnemers.

Het voordeel van de regulering voor afnemers van energie kunnen we dus berekenen aan de hand van het effect van het NMa-ingrijpen op de inkomsten van de netbeheerders. Dit voordeel, oftewel het prijseffect, wordt berekend als het verschil tussen de inkomsten uit de gereguleerde tarieven en de inkomsten als de prijs de inflatie (CPI) zou volgen.

Aangenomen wordt, zoals in hoofdstuk 1 is gemotiveerd, dat in een situatie zonder regulering de toename van de prijzen in beginsel gelijk op zouden lopen met de inflatie. Ook wordt daarbij verondersteld dat het volume van de activiteiten van de netbeheerders in beide situaties gelijk is, zodat een verschil in inkomsten volledig voor rekening komt van het effect van x-factoren. Er wordt een uitzondering gemaakt op deze regel namelijk indien er structurele (efficiënte) kostenstijgingen zijn, deze kunnen leiden tot een prijsstijging boven de CPI.

4.3 X-factorbesluiten GTS (2006-2013)

De tarieven ter uitvoering van de wettelijke taken transport, balancering en kwaliteitsconversie van de landelijke netbeheerder gas (GTS) worden gereguleerd. Fysieke kwaliteitsconversie is het omzetten van hoogcalorisch gas (H-gas) naar laagcalorisch gas (L-gas). Balancering is het in evenwicht houden van de hoeveelheid gas die het netwerk wordt ingevoerd met de hoeveelheid gas die aan het netwerk wordt onttrokken. Daarmee draagt het bij aan het stabiel en betrouwbaar functioneren van het landelijk gastransportnet. De transporttaak is het faciliteren van het transport van gas door het landelijk gastransportnet.

Voor elk van de bovengenoemde hoofdtaken van GTS heeft de NMa in 2011 een apart methodebesluit opgesteld, zowel voor de periode 2006-2009 als de periode 2010-2013. Dit is een gevolg van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) in 2010 over eerder vastgesteld methodebesluiten GTS voor de periode 2009-2012.¹⁶ Het CBb heeft die methodebesluiten GTS vernietigd. Daarnaast oordeelde het CBb dat de NMa ten onrechte geen methode van regulering voor de periode 2006-2008 had vastgesteld, nadat een eerder methodebesluit was vernietigd.

Dit heeft in 2011 geleid tot de intrekking van de x-factorbesluiten voor GTS betreffende de periode 2009 tot en met 2012. Vervolgens heeft de NMa nieuwe methodebesluiten

---

¹⁶ In 2009 heeft de NMa een methodebesluit en x-factorbesluit genomen ten aanzien van GTS. Dit heeft in 2009 geleid tot *Outcome*. Echter, in 2010 heeft het CBb deze besluiten vernietigd en daarmee is ook de berekende *Outcome* komen te vervallen (zie Kemp, *et al.* 2011:31).

genomen voor twee reguleringsperiodes. De eerste periode loopt van 2006 tot en met 2009, hier mee geeft de NMa gevolg aan het oordeel van het CBb dat de NMa ten onrechte geen methode van regulering had vastgesteld voor de periode 2006 tot en met 2008. Het eerstejaarseffect van dit besluit rekenen we toe aan 2005. De tweede periode loopt van 2010 tot en met 2013. Het eerstejaarseffect van dit besluit rekenen we toe aan 2009.

De x-factor voor de taken transport en balancerings is vastgesteld op 5,5% per jaar voor de jaren 2006 tot en met 2009. Voor de kwaliteitsconversietaak is de x-factor vastgesteld op 3,6% per jaar voor dezelfde periode. Voor de reguleringsperiode lopend van 2010 tot en met 2013 is de x-factor voor de taken transport en balancerings vastgesteld op 6% per jaar. Voor de kwaliteitsconversietaak is de x-factor vastgesteld op 3,3% per jaar voor dezelfde periode.

In reële termen dalen de inkomsten voor de taken transport en balancerings van GTS ieder jaar met 5,5% in de eerste reguleringsperiode, de inkomsten voor de kwaliteitsconversie dalen ieder jaar met 3,6%. Dit komt neer op een daling van de inkomsten van GTS van € 220 miljoen voor de eerste reguleringsperiode. We berekenen dit eerstejaarseffect toe aan 2005. De tweede reguleringsperiode dalen de inkomsten voor transport en balancerings ieder jaar met 6% en de inkomsten voor kwaliteitsconversie met 3,3%. Het eerstejaarseffect, dat we toerekenen aan 2009, bedraagt ook € 220 miljoen. Beide eerstejaarseffecten hebben betrekking op eerdere jaren en komen dus niet tot uitdrukking in het eerstejaarseffect van 2011.

4.3.1 X-factorbesluiten regionale netbeheerders gas (2011-2013) en elektriciteit (2008-2010)

Voor de regionale netbeheerders gas zijn in 2011 de x-factoren voor de periode 2011-2013 aangepast. Dit is gedaan omdat door de netbeheerders aangeleverde data daartoe aanleiding gaven. Als gevolg hiervan heeft er een verschuiving van de doelmatigheidskorting plaatsgevonden. Voor een aantal netbeheerders is de x-factor gestegen en voor een aantal is deze gedaald; het netto resultaat van de regulering (het gewogen gemiddelde van de x-factoren) is echter onveranderd en zodoende heeft deze wijziging van de x-factoren voor de netbeheerders gas niet geleid tot *Outcome*.

Voor de regionale netbeheerders elektriciteit zijn in 2011 de x-factoren voor de periode 2008-2010 aangepast. Aanleiding voor deze wijziging van de x-factoren is de uitspraak van het CBb dat de begininkomsten uit 2007 opgehoogd dienen te worden met hoofdzakelijk de kosten voor het Objectiveerbare Regionale Verschil 'Lokale Heffingen'. Als gevolg van

deze stijging van de begininkomsten zijn de x-factoren voor alle regionale netbeheerders elektriciteit gestegen en dalen de inkomsten dus sneller dan in het initiële besluit uit 2007. De x-factoren waren in het initiële besluit 4,8 en zijn in het aangepaste x-factorbesluit gestegen naar 5,2. De eindinkomsten van de regionale netbeheerders elektriciteit zijn slechts licht gestegen in vergelijking met het eerdere besluit. Als gevolg hiervan is de gewogen gemiddelde x-factor van de regionale netbeheerders elektriciteit gestegen. Dit heeft tot gevolg dat de *Outcome* van de NMa is gestegen. De methode voor de berekening van de *Outcome* gaat uit van de referentiesituatie dat de begininkomsten van de netbeheerders jaarlijks met de inflatie stijgen. De *Outcome* van de NMa is daarmee het verschil tussen de begininkomsten, die hoger zijn geworden in het vernieuwde besluit, en de eindinkomsten in 2010, die slechts licht zijn gestegen. Het verschil tussen de begin- en eindinkomsten van de netbeheerders is daarmee verhoogd en zodoende dient de eerder berekende *Outcome* uit 2008 verhoogd te worden. De *Outcome* voor de NMa voor 2008 wordt daarmee met €29,3 miljoen verhoogd. Hierbij dient wel de aantekening gemaakt te worden dat de regionale netbeheerders elektriciteit over de jaren 2008-2010 te weinig inkomsten hebben gehad als gevolg van de verhoogde begininkomsten; dit zal verrekend worden in de tarieven voor 2012 en 2013.

4.3.2 X-factorbesluit landelijke netbeheerder elektriciteit (2008-2010)

In 2011 is het x-factorbesluit voor de landelijke netbeheerder elektriciteit (TenneT) voor de periode 2008-2010 gewijzigd. De x-factor voor de TenneT is verlaagd van 2,1 naar 1,3. Aanleiding voor deze wijziging van de x-factor is de uitspraak van het CBb dat zowel de begininkomsten als eindinkomsten voor de reguleringsperiode 2008-2010 opgehoogd dienen te worden met de meerkosten van de overdracht van HS-netten en de indirecte kosten voor de HS Opex. Door het verhogen van zowel de begininkomsten als de eindinkomsten is de doelmatigheidskorting gedaald en daarmee dalen de inkomsten jaarlijks dus minder snel dan in het initiële besluit. Als gevolg hiervan is de x-factor van TenneT gewijzigd. Dit betekent ook dat de *Outcome* van de NMa verlaagd wordt. Het totaal aan misgelopen inkomsten door TenneT over de jaren 2008-2010 zal gecorrigeerd worden in de toekomstige tarieven. De *Outcome* voor de Energiekamer voor 2008 wordt met €8,5 miljoen verlaagd. Dit is dus zowel het effect van de verhoogde begin- en eindinkomsten als de verlaagde x-factor.

4.4 Toezicht op facturering consumentenmarkt

De NMa heeft de wettelijke taak om toe te zien op de betrouwbaarheid van energieleveranciers die leveren aan kleinverbruikers. In 2011 is de NMa binnen deze taak na signalen een onderzoek gestart naar het achterhouden van eindafrekeningen door energieleverancier Greenchoice. Uit dit onderzoek is gebleken dat Greenchoice reeds lange tijd (de onderzoeksperiode is 2006 tot 2011) ten onrechte eindafrekeningen te laat heeft verstuurd of geheel niet heeft verstuurd.

Het niet versturen van eindafrekeningen leidt tot schade bij de betrokken consumenten omdat de niet verzonden facturen vrijwel alle creditfacturen waren waarop klanten een positief bedrag werd getoond als gevolg van teveel betaald voorschot. Deze klanten werden derhalve niet geïnformeerd over het bestaande tegoed. Na het starten van het onderzoek door de NMa is Greenchoice de eindafrekeningen alsnog gaan versturen. Greenchoice heeft als direct gevolg van het ingrijpen van de NMa een bedrag van €8,6 miljoen uitgekeerd aan haar klanten. Dit is de som van de in de periode 2006 tot 2011 aangehouden creditfacturen. De NMa heeft als sanctie in deze zaak een boete aan de onderneming opgelegd van €7,2 miljoen.

Voor de berekening van het eerstejaarseffect gaan we uit van een evenredige verdeling van de te veel betaalde bedragen over de periode van de overtreding. Het eerstejaarseffect is dus 1/6 deel van €8,6 miljoen ofwel €1,4 miljoen.

4.5 Tarieventoezicht consumentenmarkt

De NMa heeft de wettelijke taak om de tarieven voor levering van elektriciteit en gas aan kleinverbruikers op redelijkheid te toetsen. Vergunninghouders leveren hun tarieven aan bij de NMa waarna deze op redelijkheid worden beoordeeld. Wanneer de NMa van mening is dat een tarief onredelijk is, kan zij een maximumtarief opleggen. Het is echter nog nooit zover gekomen dat de NMa een definitief maximumtariefbesluit heeft genomen. Wel heeft de NMa in het verleden diverse malen verlagingen 'afgedwongen' van tarieven die als onredelijk beoordeeld waren. Deze tariefsverlagingen hebben een direct meetbaar effect. In 2011 hebben drie tariefsaanpassingen plaatsgevonden na 'ingrijpen' van de NMa. Het prijseffect per afnemer is bepaald als het verschil tussen het tarief dat de vergunninghouder in eerste instantie bij de NMa heeft ingediend en het verlaagde tarief dat na ingrijpen van de NMa daadwerkelijk wordt gerekend. Omdat de aanpassingen in 2011 hebben plaatsgevonden wordt het totale effect toegeschreven aan de *Outcome* voor

2011.¹⁷ De *Outcome* voor 2011 bedraagt €1,0 miljoen. Naar verwachting is het effect van het tarieventoezicht consumentenmarkt door een anticipatie-effect groter dan de hier gepresenteerde *Outcome*¹⁸.

4.6 Conclusie

Het eerstejaarseffect van de in dit hoofdstuk geanalyseerde activiteiten van het toezicht op de energiemarkt in 2011 komt op €2,4 miljoen uit. Daarnaast is het eerdere berekende eerstejaarseffect voor 2005 met € 220 miljoen verhoogd, het eerstejaarseffect voor 2008 met € 20,8 miljoen verhoogd en het eerstejaarseffect voor 2009 ook met € 220 miljoen verhoogd. Deze aanpassingen worden zichtbaar in een hogere *Outcome* voor de jaren waarin het eerstejaarseffect van 2008 is meegenomen (respectievelijk 2005, 2006 en 2007; 2008, 2009 en 2010; en 2009, 2010 en 2011).

---

¹⁷ Het toezicht betreft tarieven voor alle contractvormen, van variabele contracten tot contracten waarbij het tarief voor meerdere jaren vaststaat. Als basis voor de Outcome-berekening nemen we de jaaromzet van al deze contracten.

¹⁸ Naast het directe effect heeft het bestaan van het tarieventoezicht ook nog een anticipatie-effect. De gedachte achter dit anticipatie-effect is dat vergunninghouders rekening houden met de aanwezigheid van het tarieventoezicht in de manier waarop zij hun tarieven vaststellen. Dit kan tot gevolg hebben dat de tarieven die op dit moment tot stand komen, over de gehele linie lager zijn dan de tarieven die tot stand zouden zijn gekomen in afwezigheid van tarieventoezicht door de NMa. The Brattle Group (2009) concludeert in een onderzoek naar de effecten van het tarieventoezicht van de NMa dat dit tarieventoezicht een positief effect heeft. Zonder tarieventoezicht zouden de leveranciers hun prijzen namelijk makkelijk kunnen verhogen.

5 *Outcome* van toezicht op vervoersmarkten

5.1 Inleiding

De Vervoerkamer houdt toezicht op de sectoren spoor, openbaar personenvervoer, luchtvaart en loodswezen. Ten aanzien van de sectoren spoor en personenvervoer zijn er in 2011 geen besluiten genomen die hebben geleid tot *Outcome*. Voor de luchtvaart is er één besluit genomen dat heeft geleid tot *Outcome*, voor het toezicht op het loodswezen zijn er twee besluiten genomen. Hieronder wordt voor elk van deze in 2011 genomen besluiten en de daaruit voortkomende *Outcome* toegelicht.

5.2 Toezicht op tarieven Schiphol

De Wet luchtvaart regelt het toezicht op de tarieven die luchtvaartmaatschappijen aan de luchthaven Schiphol betalen voor het laten landen, opstijgen en parkeren van vliegtuigen en voor de afhandeling van passagiers en hun bagage. Het door Schiphol ontwikkelde toerekeningsstelsel is door de Vervoerkamer goedgekeurd in 2006. Schiphol moet de tarieven volgens deze methodiek bepalen. De Vervoerkamer controleert, indien gebruikers een klacht indienen, of de exploitant van de luchthaven bij het opstellen van de tarieven voldaan heeft aan de gestelde regels. Daarnaast kan de Vervoerkamer ook op eigen initiatief toezicht houden op de tarieven van Schiphol.

5.2.1 *Besluit over klacht over tarieven*

Naar aanleiding van een klacht over de tarieven vanaf 1 november 2011 heeft de NMa geoordeeld dat de passagierstarieven (PSC) en landingsgelden (LTO) voor gebruikers op Schiphol Oost, zoals voorgesteld door Schiphol, onredelijk waren. Schiphol heeft daarop voor de periode 1 november 2011 tot 1 april 2012 deze tarieven met respectievelijk 35% en 10% naar beneden bijgesteld, terwijl de andere tarieven gelijk zijn gebleven. Dit levert een *Outcome* op van ongeveer € 0,1 miljoen.

5.3 Toezicht op loodswezen

Het beleid voor loodszen van zeeschepen en de andere gereguleerde diensten is door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu vastgelegd in de Wet markttoezicht registerloodsen (hierna: Loodsenwet). Het Loodswezen heeft in juni 2008 aan de Vervoerkamer een kostentoe rekeningsstelsel ter instemming voorgelegd. De Vervoerkamer houdt daarnaast toezicht op de tarieven voor het loodszen van zeeschepen. De tarieven moeten jaarlijks ter

goedkeuring worden voorgelegd. Hieronder worden de belangrijkste besluiten uit 2011 met een *Outcome*-effect besproken.

5.3.1 Besluit loodsgeldtarieven 2012

De NMa mag afwijken van het tariefvoorstel van de Nederlandse loodsencorporatie (hierna NLC) als blijkt dat het niet voldoet aan de eisen die de Loodsenwet daaraan stelt. De NMa is van oordeel dat de NLC het aantal beschikbaarheidsuren voor 2012 niet op juiste wijze heeft onderbouwd. Op dit punt voldoet het tariefvoorstel dus niet aan de Loodsenwet. De kosten van de teveel geraamde beschikbaarheidsuren zijn dan ook ten onrechte in het tariefvoorstel van de NLC opgenomen. De *Outcome* van dit besluit is een correctie op het aantal beschikbaarheidsuren 2012 en bedraagt €2,6 miljoen.

5.3.2 Herziening besluit loodsgeldtarieven 2010

Bij uitspraak van 6 december 2010 heeft het College van Beroep voor het bedrijfsleven het besluit van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit tot vaststelling van de loodsgeldtarieven voor het jaar 2010, genomen op 17 december 2009, vernietigd en de Raad opgedragen met inachtneming van de uitspraak een nieuw besluit te nemen. Op 7 juli 2011 heeft de Raad van Bestuur dit nieuwe besluit genomen. De kern van dit besluit is dat de opgelegde korting op de beschikbaarheidsuren in stand wordt gehouden en dat een eerder opgelegde korting op de overhead voor het jaar 2010 is teruggedraaid. De berekende *Outcome* van dit besluit in 2009 moet dus worden aangepast met het bedrag dat is gemoeid met het terugdraaien van een eerder opgelegde korting op de overhead. De berekende *Outcome* over 2009 wordt verlaagd met €1,0 miljoen.

5.4 Conclusie

Het totale eerstejaarseffect van de Vervoerkamer bedraagt voor 2011 €2,7 miljoen.

6 Conclusies

In dit afsluitende hoofdstuk wordt in Tabel 6.1 de berekende *Outcome*-effecten van DM en DREV voor 2011 bij elkaar gebracht. Het totale eerstejaarseffect effect van het optreden van de NMa in 2011 bedraagt € 410 miljoen. Dit komt neer op een eerstejaarseffect van € 55 per particuliere huishouden.¹⁹

Tabel 6.1 Eerstejaarseffect 2011

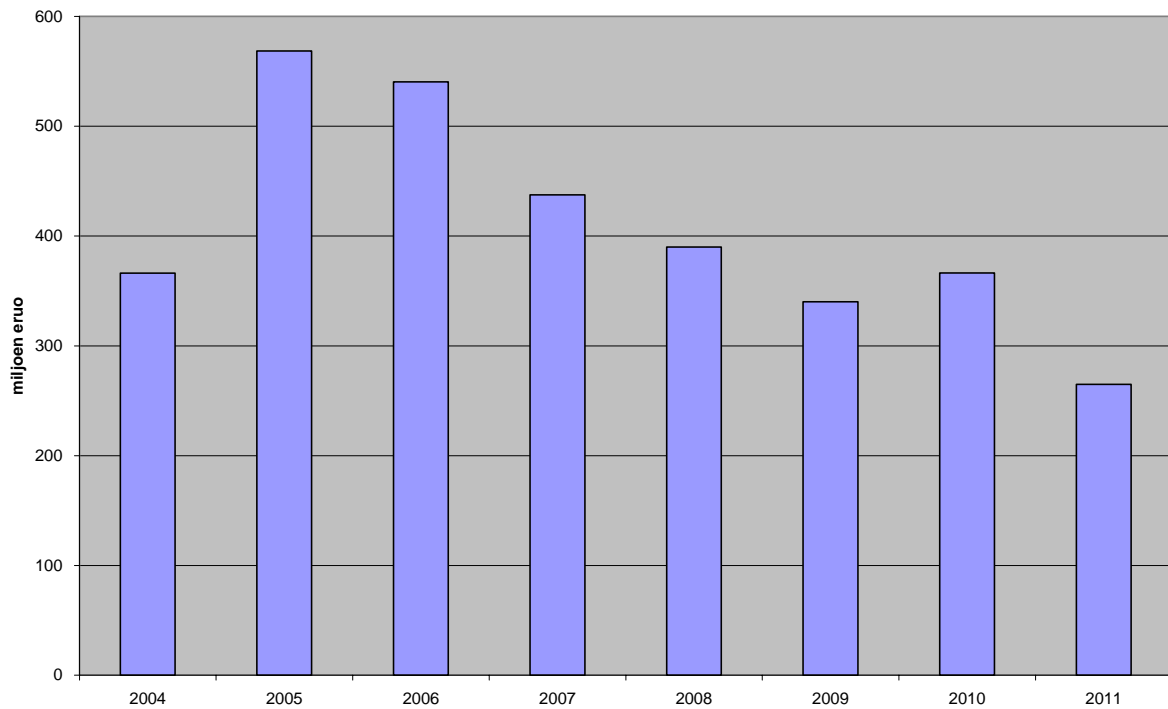
Onderdeel	Maatregel NMa	Totaal eerstejaarseffect in (in miljoenen euro's, prijzen 2011)		
		2009	2010	2011
Directie Mededinging				
	Concentratiecontrole	5,2	6,0	109,0
	Toezicht mededingingswet	0,5	94,9	296,0
Totaal DM		5,6	100,9	405,0
Directie Regulering Energie en Vervoer				
	Energie: Groothandelsmarkt	220,0	25,0	0,0
	Energie: Kleinverbruikersmarkt	8,8	2,7	2,4
	Vervoer: Luchtvaart en Loodswezen	19,5	2,0	2,7
Totaal DREV		248,3	29,7	5,1
Totaal NMa		253,9	130,6	410,1

¹⁹ Het aantal particuliere huishoudens is in 2010 circa 7,39 miljoen (CBS).

Zoals eerder aangegeven, presenteren we de *Outcome* als driejaars voortschrijdend gemiddelde. De *Outcome* voor 2011 bedraagt dan € 265 miljoen, hetgeen neerkomt op € 36,- per huishouden. In Figuur 6.1 is de ontwikkeling van de *Outcome* weergegeven voor de periode 2004-2011.

Figuur 6.1 *Outcome* NMa als 3-jaars voortschrijdend gemiddelde (in prijzen 2011)

Literatuur

Algemene Rekenkamer (2007), *Toezicht op mededinging door de NMa*, Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Connor, J.M. and Y. Bolotova (2006), Cartel overcharges: Survey and meta-analysis, *International Journal of Industrial Organization*, 24(6), 1109-1137.

Kemp, R.G.M., M. Mulder en J. van Sinderen (2010), *Outcome van NMa-optreden: een beschrijving van de berekeningsmethode*, NMa Working Papers no 1, Oktober 2010.

Kemp, R.G.M., M. Mulder, J. van Sinderen, K. Borkent, J. Cordeweners en D. Leliefeld (2011), *Outcome van NMa-optreden: Resultaten voor 2009 en 2010*, NMa Working Papers no 4, Februari 2011.

Kwink groep en Technische Universiteit Delft (2010), *Evaluatie van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Mededingingsautoriteit*, Den Haag: Kwink groep.

Nelson, P., and S. Sun (2001), Consumer savings from merger enforcement: A review of the antitrust agencies' estimates, *Antitrust Law Journal*, 69, pp. 921-960.

OFT (2005), *Positive impact: An initial evaluation of the effect of the competition enforcement work conducted by the OFT*, London: OFT827.

OFT (2007), *Positive impact 06/07: Consumer benefits from competition enforcement, merger control and scam busting*, London: OFT928.

OFT (2010), *Positive impact 09/10: Consumer benefits from the OFT's work*, London: OFT1251.

SEO (2011), *Anticipatie op kartel- en concentratietoezicht*, Amsterdam: SEO 2010-76.

Sepinska, E. (2008), *Accounting for productive efficiency: Literature review*, Den Haag: NMa.

Werden, G. (2008), Assessing the effects of antitrust enforcement in the United States, *De Economist*, 156 (4), pp. 433-451.

